

UTRLE JE POT NAPREDNEMU SLOVENSKEMU ČEBELARSTVU

Franc Lakmayer – njegovo življenje in delo

PAVEL ZALETEL

*»Oj, le šumi gozd zeleni,
senčni gozd na tujih tleh...«*

Mohorjeva družba je v svoji redni zbirki za leto 1907 izdala tudi knjigo pod naslovom »UMNI ČEBELAR«. Napisal jo je Franc Lakmayer, župnik pri Št. Joštu nad Vrhniko. Malokatera knjiga je v tako kratkem času povzročila toliko sprememb v slovenskem gospodarskem življenju, kot ravno Lakmayerjeva. Od izida te knjige nas loči že 80 let.

Franc Lakmayer je bil rojen leta 1863 v Hosinu na Češkem. Čeprav je bil Čeh, je sam večkrat poudarjal, da je človek s češko dušo in slovenskim srcem. Tak je v resnici tudi bil vse svoje dolgo življenje, ki ga je prežival v Sloveniji kot Slovenec.

V Ljubljano je prišel leta 1885 s skupino čeških študentov študirat bogoslovje. Leta 1888 je bil posvečen v mašnika. Šele naslednje leto je bil nameščen kot kaplan v Hrenovicah pri Postojni. S seboj je z malo prtljage pripeljal tudi kranjiča, ki ga je dobil v dar nekaj mesecev pred svojim odhodom iz Ljubljane. Po enem letu je bil premeščen v Naklo. Tudi tja ga je spremlal kranjič. Po dobrem letu službovanja je bil ponovno premeščen, in to v Trnje na Krasu. Tja pa je odšel brez čebel. Podaril jih je cerkovniku v Naklem. Novembra 1893 je kot župnik odšel v Grahovo. Že naslednjo pomlad je kupil nekaj košev čebel. Še istega leta je čebele preselil v kranjiče. Kdaj je začel čebelariti v panjih s premičnim satjem, ni znano. Zagotovo pa je imel oktobra leta 1898, ko je nastopil službo župnika pri Št. Joštu nad Vrhniko, že vse čebele v novih panjih s premičnim satjem. Maja naslednjega leta pa jih je dal prepeljati na Št. Jošt. Čeprav je zagovarjal tudi čebelarjenje v koših in kranjičih zaradi pridobivanja rojev, v svojem čebelnjaku ni imel ne enih ne drugih. Podobno je bilo tudi v Predvoru pri Kranju, kjer je služboval od leta 1908 do 1933. leta, ko je odšel v pokoj na

Vrhniko. Tega leta je na Turnovšu na Vrhniko kupil hišo, v kateri je živel do svoje smrti leta 1946. Na Vrhniko je vseh svojih 14 let bivanja živel brez čebel, kar je bilo za vse njegove prijatelje in znance nekaj nemogočega. Pred odhodom v pokoj je prodal lep in velik čebelnjak s čebelami vred svaku svoje kuharice Francke Florijanu Mubiju iz Srednje Bele. Ta je čebelnjak takoj podrl in ga prestavil na svoje posestvo. Lakmayer je čebele verjetno prodal zaradi bolezní. Bil je težek srčni bolnik. Drugače si tega dejanja ne moremo razlagati, saj je vse svoje življenje do tedaj preživel pri čebelah in s čebelami.

Že v času študija v Ljubljani je v počitnicah, ko so njegovi sošolci odhajali domov, s svojim tovarišem Alojzom Železnim (?) večkrat prehodil vso bližnjo in daljno okolico Ljubljane. Vedela sta za vse čebelnjake in poznala skoraj vse čebelarje. Nekateri čebelarje sta obiskovala tudi med šolskim letom. Najpogosteje sta bila v gosteh pri županu v občini (?) na vzhodnem delu Ljubljane. Ta je bil z mladima bogoslovce-ma v zelo dobrih odnosih. V zahvalo za gostoljubje mu je mladi Lakmayer sestavil in napisal marsikateri dopis ali prošnjo.

Ko je kot mlad kaplan nastopil službo v okolici Postojne, je že za silo obvladal čebelarjenje v kranjičih. Toda za to je imel kaj malo časa. Dokler je kaplanoval, se s čebelami ni ukvarjal veliko. Povsod pa je navezal stike tudi s čebelarji. Čeprav so redki čebelarji že uporabljali panje s premičnim satjem, na podeželju o tem niso nič vedeli, niti niso hoteli vedeti. Ustnih obvestil, ki so jih dobivali o tem, niso znali preveriti v praksi. Pismenost pa je bila zelo slaba. Povrh vsega pa je bila pisana beseda o čebelarstvu zelo redka, povečini pa še v nemščini. Kolikor pa je bilo slovenske, je največ razlagala čebelarjenje v kranjičih. Že kot kaplanu v Hrenovicah se mu je porodila misel o pisanem poduku slovenskim čebelarjem, kako naj začnejo čebelariti po

novem, da bodo imeli od čebel več koristi. Torej o nekakem vseljenskem učbeniku s tega področja. Toda časa ni bilo. Kot kaplan je poleg dušnopastirskega dela sodeloval še povsod pri ustanavljanju prosvetnih društev, zadrug, hranilnic in posojilnic... Ko je postal župnik, je imel nekaj več časa. Povsod je skrbel tudi za narodno, prosvetno in gospodarsko izobraževanje svojih faranov. Najbolj goreč pristaš Krekovih gospodarskih in prosvetnih idej je bil v času službovanja pri Št. Joštu. Ta 15-letna življenjska in službena doba je bila za Lakmayerja najlepša. Z ljubeznijo in veseljem se je celo življenje spominjal ljudi in krajev te »svoje« fare.

Že prvo leto službovanja pri Št. Joštu je s cerkovnikom prehodil ozemlje celotne fare in obiskal vse vasi in zaselke. Povsod se je med drugim zanimal tudi za težave ljudi in seveda za čebele in čebelarje. Misel o knjigi, ki bi podučila čebelarje o novem načinu čebelarjenja v panjih s premičnim satjem se je razplamtela. Prišel je do zaključka, da slovenske čebelarje lahko spreobrne le dobra knjiga o čebelarjenju, takšna, da bo omogočila čebelarjenje, ki bo prineslo nove, ne skromne dohodka bajtarju, kajzarju pa tudi gruntarju.

Kratki tečaji, ki jih je imel pred svojim čebelnjakom o novem načinu čebelarjenja, posebno pa o vzreji matic po novem, niso prinesli skoraj nobenega učinka. Čeprav je dajal brezobrestna posojila za nakup panjev in se dobro pogovoril s šentjoštovskim mizarjem o izdelavi boljših panjev, ni bilo skoraj nobenega uspeha. Nekateri čebelarji so res zamenjali panje, toda novega načina čebelarjenja niso obvladali. Nekateri so bili naročeni na Slovenskega čebelarja, ki jim je vsaj za silo pomagal čebelariti. Žal pa jim Slovenski čebelar ni mogel nuditi vsega potrebnega znanja v eni sami številki.

Ker je obvladal šest jezikov, je pokupil vso dosegljivo literaturo o čebelarstvu, kolikor je seveda ni imel že od prej, in začel pisati »Umnega čebelarja«. Da bi knjigo čim bolj približal čebelarju, jo je razdelil na uvod, prvi del ali splošno čebelarstvo in drugi del ali napredno čebelarstvo.

V uvodu je zapisal: »Pričujoča knjiga obsega neobhodno potrebni pouk za vsakogar, ki hoče uspešno čebelariti... Kolikor mi je bilo mogoče, prizadeval sem si po

svojih močeh delo spisati temeljito, razumljivo in zlasti prvi del poljudno.« To mu je v celoti uspelo. Ovrigel pa je tudi neopravičeno tarnanje o nedonosnosti čebelarjenja. Nergačem je zapisal: »Zanikrnost mnogih čebelarjev je zakrivila znatni propad čebelarstva na Kranjskem. Mnogo čebelnjakov je podrtih, še več pa zapuščenih. In zakaj? »Čebelarstvo več ne nese!« pravijo nekdanji čebelarji. Seveda ne nese, ker nočete napredovati.« S tem je pokazal pot, ki pelje iz čebelarjenja po starem k novemu, donosnejšemu čebelarstvu. Prvi del »Splošno čebelarstvo« je napisal res zelo poljudno, tako da je bilo razumljivo tudi še tako preprostemu čebelarju.

V zadnjem delu je v začetku dodobra opisal najbolj pomembne panje s premičnim satjem: kranjski dzierzonzovani panj, nemški panj ali gerstungovec, dunajski ali avstrijski panj in ameriški panj, ki mu je hote ali nehote posvetil največ pozornosti. Prednosti pa ni dal nobenemu. O tem je napisal: »Zato pravim, poskusi čebelariti v več vrstah panjev. Nabavi si vsake vrste po enega in potem opazuj, izkusi, uči se, primerjaj enega z drugim, ne eno, ampak vsaj tri leta in potem si na podlagi izkušnje izberi eno vrsto, ki se ti je najbolj izkazala in se zdi zate kakor tudi za tvoj kraj najprimernejša – druge pa prodaj... Povem pa tudi takoj, da najboljši panj, ki bi ustrezal vsem zahtevam vseh čebelarjev celega sveta – še ni iznajden, kakor še ni iznajdeno PERPETUUM MOBILE.« S tem stavkom je veliko povedal takratnim čebelarjem kot tudi nam, ki čebelarimo danes. Žal se tega po toliko letih še danes ne zavedamo.

Komaj pa je začel s pisanem, je že začel premišlevati, kako bi svoje delo predstavil čebelarjem. Znanci – nečebelarji so mu svetovali, naj knjigo napiše v nemškem jeziku, ker bo na ta način njegovo ime postalo znano po celotnem ozemlju avstroogrškega cesarstva. To je odločno zavrnil, češ: »Od take knjige NAŠ čebelar ne bi imel nobene koristi.« V pogovoru z urednikom Slovenskega čebelarja, nadučiteljem Rojino, je prišel do zaključka, da je najbolje, da delo objavi Slovenski čebelar. Ko pa je delil svojim faranom knjige Mohorjeve družbe za leto 1905, je vedel, kdo bo izdal njegovo knjigo – Mohorjeva družba. Na Slovenskega čebelarja so bili naročeni le

redki čebelarji. Mohorjeve knjige pa so prišle vsako leto v vsako slovensko vas, v vsak zaselek, na vsako ped slovenske zemlje. Ni pomembno, da je naročnik Mohorjeve zbirke čebelar. Pomembno je le, da njegova knjiga pride v vsako slovensko naselje. Tam pa bo njegova knjiga, kot tudi vse ostale, s sposojanjem prišla skoraj v vsako hišo. Tam jo bodo brali ali pa njeno vsebino poslušali vsi slovenski čebelarji. To pa je bila tako in tako tiha Lakmayerjeva želja. Konec januarja ali v začetku februarja 1905 je pisal o tem uredništvu Mohorjeve družbe v Celovec. Že naslednji mesec je dobil odgovor uredništva. Z veseljem so mu obljubili izdajo knjige, obenem pa prosili, če je mogoče, da knjigo napiše čim prej. Ko je to novico sporočil Rojini, se je ta s tem takoj strinjal. Res, da je bil Rojina urednik Slovenskega čebelarja, toda bil je v prvi vrsti čebelar in je zato takoj doumel pomembnost Lakmayerjeve odločitve. Kot urednik in kot čebelar je v vsem podprl Lakmayerja. Čeprav je Lakmayer brezhibno obvladal slovenščino, je vseeno zaprosil svojega prijatelja Antona Jemca, da mu je delo slovnično popravil. Tako je za leto 1907 Mohorjeva zbirka prinesla tudi Lakmayerjevo knjigo UMNÍ ČEBELAR, ki je hitro postala katekizem slovenskih čebelarjev.

Čebelarji na celotnem slovenskem ozemlju so začeli »s knjigo v roki« spreminjati in izpopolnjevati svoj način čebelarjenja. V zelo kratkem času so skoraj v celoti čebelarili v novih panjih s premičnim sajtem. Zasluge pri tem ima na eni strani Lakmayerjeva knjiga, na drugi strani pa

Žnideršičev »NAŠ PANJ 2«, ki si je ravno tedaj utiral pot med naše čebelarje. Postavlja pa se vprašanje, ali bi Žnideršičev panj tako hitro dosegel tak uspeh brez Lakmayerjeve »pomoči«.

Vse to je bilo poseganje v kmetijsko dejavnost, katere dobre posledice so uporabne še danes. O pomenu Antona Žnideršiča za slovensko čebelarstvo govorimo še tu in tam, toda veliko premalo. O pomenu Lakmayerja in njegove knjige za slovenski narod pa skoraj nikoli. Mlajšim čebelarjem je Lakmayer, žal, popolnoma neznan.

Potrebno bo že enkrat razporediti naše velmože ne po tem, kaj so ustvarili, ampak po tem, kaj, kako in koliko so s svojim delom koristili našemu narodu. Pri tem razvrščanju pa bo potrebno postaviti na pravo mesto tudi ime človeka s češko dušo in slovenskim srcem.

Lakmayer je kljub velikemu delu, ki ga je opravil za naš narod, ostal še naprej tih, nevsiljiv in prijazen. Tak je ostal tudi vsa leta, ki jih je prežival kot upokojenec na Vrhnikih. Bil je pravi samotar. Če pa je na svojih sprehodih srečal kmeta, se je z njim zapletel v pogovor o poljedelstvu, živinoreji, prodaji pridelkov itd. V pogovoru s čebelarji pa je pozabil na čas, celo na jed. Nemalokrat ga je morala gospodinja skoraj prisiliti, da je odšel na kosilo ali večerjo. Umrli je v 84. letu starosti. Njegov grob na vrhniškem starem pokopališču je vedno lepo oskrbovan in poln cvetja. Kolikokrat pa se mi, slovenski čebelarji, spomnimo na Lakmayerja, se mu oddolžimo s skromno cvetlico, prižgano svečko ali pa vsaj z obiskom na njegovem grobu?

Kongresi – strokovna srečanja

X. KONGRESA ČEBELARJEV JUGOSLAVIJE

PRIPOROČILA X. KONGRESA ČEBELARJEV JUGOSLAVIJE

Kragujevac, 24. do 27. september 1987

1. Trajna naloga republiških in pokrajinskih zvez naj bo utrjevanje in povečevanje organizacijske sposobnosti. Potrebno je storiti vse, da bi lahko čebelarji v svojih zvezah uresničili svoje ekonomske in družbene interese. To je tudi eden od pogojev za čimbolj množično včlanjevanje čebelar-

jev v čebelarska društva.

2. V sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami naj se čebelarske zveze krepijo predvsem na kadrovskem, organizacijskem in ekonomskem področju, posebej še v večjih in številnejših društvih. Praviloma so to društva iz središča regije.